

*Prikaz***Mate Granić: *Vanjski poslovi iza kulisa politike***

Algoritam, Zagreb, 2005., 225 str.

Diplomacija, kao vještina pregovaranja i razvijanja međunarodnih odnosa, kao vanjsko predstavljanje države te sposobnost rješavanja gotovo svakodnevnih konfliktnih situacija, jedna je od najstarijih ljudskih aktivnosti, oduvijek privlačna i poželjna u obliku iskušenja kojem su rijetki odoljeli. Da svaka medalja ima dvije strane svjedoče upravo memoari koji su pred nama, zavirujući ispod površine obilježene vanjskopolitičkim djelovanjem za vrijeme trajanja rata, međunarodnim nepriznavanjem, unutarnjopolitičkim previranjima, traženjem demokracije te preživljavanjem na granici milosti i nemilosti međunarodne zajednice.

Autor knjige, dr. Mate Granić, politički je sazrijevao istovremeno sa samostalnom Hrvatskom, pred kojom su se tek otvarala vrata modernog političkog razvoja u smjeru demokratizacije i zauzimanja respektabilnog položaja u međunarodnim odnosima. Kao dekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i jedan od utemeljitelja Instituta za dijabetes Vuk Vrhovac, Granić je uspješno gradio svoju znanstvenu karijeru. Početkom Domovinskog rata ulazi u političke vode u kojima se, obnašajući funkcije potpredsjednika vlade, ministra vanjskih poslova, predsjedničkog kandidata, predsjednika stranke te, naposljetku, savjetnika, zadržao dugi niz godina. Knjiga *Vanjski poslovi iza kulisa politike* predstavlja prvi publicistički uradak detaljnog svjedočanstva vremena u kojem se stvarala hrvatska država, iz pera osobe koja je kroz dužnost ministra vanjskih poslova bila upućena u funkcioniranje gotovo svih pora hrvatskog društva te donošenje neprocjenjivih odluka za buduće generacije koje će živjeti na području bivše Jugoslavije. Mate Granić vodi nas iza kulisa politike koja je, na neki način, obilježila i dotaknula život svakog čitatelja.

Knjiga je podijeljena u pet cjelina koje kronološki prate najvažnija događanja za vrijeme pet vlada u kojima je autor sudjelovao, odigravši iznimno značajnu ulogu kreirajući vanjsku politiku u ratnom i poslijeratnom razdoblju, kao i vrijeme prelaska u oporbu.

U prvom poglavlju naziva "Vlada demokratskog jedinstva" autor se osvrće na svoju bogatu znanstvenu karijeru, kao i prihvaćanje izazova aktivnog uključivanja u politički život ratom zahvaćene zemlje. Prikazuje atmosferu u kojoj se stvarala Vlada demokratskog jedinstva na čelu s premijerom Gregurićem te поближе ocrtava svoju ulogu potpredsjednika vlade za društvene djelatnosti, prvenstveno rad u okviru Vladinog ureda za prognanike i izbjeglice, koji je uspješno zbrinuo oko 700.000 prognanika i gotovo milijun izbjeglica. To razdoblje obilježilo je rasplamsavanje velikosrpske agresije na Hrvatsku,

koje je rezultiralo razornim granatiranjem i obranom Dubrovnika, blokadom vojarni, napadom na Banske dvore, te najtužnijim danom moderne hrvatske povijesti – padom grada heroja, Vukovara. Međunarodni položaj Hrvatske nakon proglašenja suverenosti i nezavisnosti bio je u rukama dijametralno podijeljenih članica tadašnje Europske ekonomske zajednice, što je dovelo do prihvaćanja Brijunskog memoranduma kojim je odgođeno međunarodno priznanje Hrvatske i Slovenije i dano vrijeme Miloševiću za ostvarivanje strateških ciljeva Velike Srbije.

Nakon toliko željenog priznanja, praćenog snažnom potporom i simpatijom većeg dijela međunarodne zajednice, ulaska u KESS i UN, te dolaska mirovnih snaga UN-a, uslijedilo je raspisivanje parlamentarnih izbora, pobjeda HDZ-a i dolazak Hrvoja Šarinića na mjesto novog premijera.

U drugom poglavlju opisuju se sukobi na unutarnjopolitičkom planu, odnosno sukobi u novoj vladi na relaciji premijer – potpredsjednik vlade (Ivan Milas), među kojima se manifestirala tako otvorena netrpeljivost da je Vlada nekoliko mjeseci bila paralizirana, kao i prvi veliki sukobi unutar HDZ-a.

Na vanjskopolitičkom planu, prema ocjeni autora, položaj Hrvatske bio je dobar i izgledan, međutim, postupno se pogoršavao s rasplamsavanjem sukoba Hrvata i Bošnjaka te percepcijom međunarodne zajednice da je Hrvatska velikim dijelom odgovorna jer podupire radikalno, nacionalističko vodstvo Hrvata u Bosni i Hercegovini.

U trećem poglavlju knjige kriju se odgovori na mnoga pitanja koja još uvijek zauzimaju ključno mjesto na hrvatskoj političkoj sceni. Vrijeme je to mandata Nikice Valentića kao premijera, te napornog rada autora u pravcu stvaranja profesionalno organizirane strukture ministarstva vanjskih poslova. To je vrijeme i stravičnog pokolja u BiH te lansiranja prvih mirovnih inicijativa i pregovora, koji su neslavno prošli, prvenstveno zbog nezadovoljstva zaraćenih strana predloženim teritorijalnim razgraničenjem. Autor svjedoči da su u to vrijeme Bosnu dijelili svi: od Miloševića i Karadžića, preko Hrvata na čelu s Matom Bobanom i Tuđmanom, do Bošnjaka na čelu s Alijom Izetbegovićem, koji je dva puta Tuđmanu nudio svoju viziju podjele. Zbog stajališta međunarodne zajednice Mate Boban odlazi s mjesta predsjednika Herceg Bosne, pregovori oko rješenja pitanja BiH se nastavljaju u Washingtonu, gdje je definirano federalno ustrojstvo BiH i njezina povezanost s Republikom Hrvatskom. Nakon dobivanja potpore Izetbegovića i Tuđmana potpisan je Washingtonski sporazum koji je simbolički označio završetak sukoba Hrvata i Bošnjaka. Ovaj je Sporazum bio temelj za onaj kasniji, postignut u Beču (11. svibnja 1994.), kojim su utvrđeni kriteriji za određivanje teritorija Federacije i načela za konstituiranje kantona. Hrvatska je ponovno uživala podršku međunarodne zajednice.

Vrijeme je to i intenzivnijeg angažiranja SAD, na čelu s predsjednikom Clintonom, u svrhu nalaženja mirnog rješenja za trusno područje bivše Jugoslavije. Početkom rujna 1994. godine hrvatske snage oslobađaju Medački džep, nakon čega započinju snažni pritisci UNPROFOR-a za povlačenjem vojske, pri čemu dolazi, prema riječima autora, do neoprostivih zločina i poli-

tičkih propusta. Iznimno povoljne međunarodne okolnosti za Hrvatsku, odbijanje mirne reintegracije okupiranih područja te želja da se zaustavi Milošević i njegovi sateliti u zločinačkim aktivnostima – Karadžić, Mladić i Martić, pridonijeli su planiranju i provedbi vojno-redarstvenih akcija "Bljesak" i "Oluja". Oslobođena je većina hrvatskog teritorija koji je do tada bio okupiran. Znatan broj hrvatskih snaga premješten je u BiH, gdje je započela akcija "Maestral" s ciljem oslobađanja okupiranog područja zajedno s HVO-om i u koordinaciji s Armijom BiH. Autor u ovom dijelu knjige otvoreno govori o zločinima na oslobođenim područjima, o kojima je prve informacije dobio od stranih diplomata i novinara. Njegova nastojanja kretala su se u smjeru zaustavljanja tih ekscesa, strahujući od osude međunarodne zajednice. Nakon kontakata sa čelnim ljudima Ministarstva obrane i unutarnjih poslova, kao i sa ministrom Šuškom te predsjednikom Tuđmanom, osjetio je nemoć u rješavanju pitanja zaustavljanja zločina. Granić je eksplicitno osudio nered, kriminal i zločin na oslobođenom području, znajući koliko će to skupo Hrvatsku stajati u budućnosti.

U četvrtom poglavlju knjige autor vodi čitatelja iza kulisa dramatičnih pregovora i potpisivanja Daytonskog sporazuma, koji je označio konačan završetak rata u Bosni i Hercegovini. Unutarnje političke okolnosti početkom 1995. godine bile su usmjerene na izbor zagrebačkog gradonačelnika, kada Tuđman, unatoč odluci zagrebačkih vijećnika, odbija potvrditi gradonačelnika iz oporbe, Gorana Granića. 1996. godine potpisan je i Sporazum o normalizaciji odnosa između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije, nakon kojeg je uslijedilo i međusobno priznavanje dviju država u međunarodno priznatim granicama. Bolest predsjednika Tuđmana, predsjednički izbori, unutarstranačka previranja unutar HDZ-a, dobrovoljni odlazak optuženih Hrvata iz BiH u Haag te velike prosvjede u Zagrebu zbog uskraćivanja koncesije Radiju 101, autor izdvaja kao događaje koji su obilježili 1997. godinu. Slijedeća godina donijela je veliki gubitak za Tuđmana i HDZ-ovu desnicu smrću ministra obrane Gojka Šuška, kojeg autor pamti kao jednu od najznačajnijih i najutjecajnijih osoba devedesetih godina u Hrvatskoj.

Mnoštvo je događaja na unutarnjem i vanjskopolitičkom planu detaljno analizirano u ovom dijelu knjige, među kojima svakako treba istaknuti krizu oko Martin Broda i državne granice s BiH, pitanje suradnje Hrvatske s Haškim sudom, Kosovsku krizu, te svemoćnost Ivića Pašalića kao najutjecajnijeg predsjednikovog savjetnika i stvarnog vođe desnog krila HDZ-a. 1999. godina donosi novi izborni zakon, drastičan pad popularnosti HDZ-a, pripreme za parlamentarne izbore te, u prosincu, smrt predsjednika Tuđmana kojom je i formalno završila era stvaranja hrvatske države i vladavine HDZ-a. Na parlamentarnim izborima pobjedu je odnijela oporba uz odobravanje cijele međunarodne zajednice koja se nadala radikalnim promjenama i ubrzavanju procesa demokratizacije. Autor kao glavni uzrok vlastita neuspjeha na predsjedničkim izborima navodi sukobe unutar stranke, prvenstveno na liniji Pašalić – Šeks. Među pripadnicima skupine liberalno orijentiranih HDZ-ovaca tada se rađa ideja o osnivanju nove stranke, Demokratskog Centra.

Posljednje poglavlje knjige ocrtava činjenicu koliko je put od političkog Olimpa do samog dna stvaran i moguć. Nakon osnivanja, Demokratski Centar bilježi solidne rezultate na lokalnim izborima, te polako zauzima mjesto na hrvatskoj političkoj sceni. 2003. godina donosi, nakon dvanaestogodišnje karijere, odlazak Mate Granića iz politike. Izborna godina donijela je brojne pregovore oko stvaranja koalicije za vrijeme i nakon izbora. Čvrsto je dogovoreno da će HDZ, HSLŠ, DC i HSP poslije izbora činiti vladajuću koaliciju. Na parlamentarne izbore DC je izašao u koaliciji sa HSLŠ-om, nakon velikih problema oko određivanja nositelja lista u pojedinim izbornim jedinicama. Nedostatak sredstava, kao i poruke u kampanji koje se nisu bitno razlikovale od HDZ-ovih, prema autoru, dovele su do iznimno lošeg izbornog rezultata koalicije, za koji on preuzima odgovornost napuštajući stranački život. 2004. godina donosi najteže trenutke u životu Mate Granića, kada biva osumnjičen i pritvoren za pomaganje u primanju mita. Odlukom Vrhovnog suda kojom je potvrđena njegova nevinost i utvrđeno nepostojanje indicija ili elemenata za pokretanje istrage, autor zaključuje svjedočanstvo jednog vremena i svoje bogate političke karijere.

Memoari Mate Granića zaslužuju pažnju svih čitatelja koji su bili sudionici vremena stvaranja hrvatske države i ratnog sukoba koji je zahvatio prostor bivše Jugoslavije. Lepezom detaljnih opisa autor kroz sjećanja ministra vanjskih poslova čitateljima otkriva kockice koje nedostaju u nepotpunom mozajku njihovog svjedočanstva, vodeći ih iza kulisa događanja koja su odredila živote milijuna ljudi na ovim prostorima. Knjigu preporučam i svakom mladom čovjeku koji tek uplovljava u političke vode ili započinje svoju diplomatsku karijeru kao pripremu za iskušenja koja politika nosi, donoseći zaključnu misao autora:

"Onaj tko uđe u politički ring, mora bit spreman i na najteže udarce".

Dana Luša